

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

67. godišnji simpozij
Hrvatskog filozofskog društva

FILOZOFIJA I MOĆ

Zagreb, 26. – 28. studenoga 2026.

Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu
(Ul. Ivana Lučića 1a)

Sadržaj

Organizatori simpozija 5

Uvodna riječ (Josip Berdica) 11

Program simpozija 17

Sažeci izlaganja na simpoziju 27

Plenarna predavanja 29

Izlaganja u sekcijama 31

Adresar sudionika i sudionica 81

ORGANIZATORI SIMPOZIJA

Organizator simpozija

FILOZOFIJA I MOĆ

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO
http://www.hrfd.hr

Adresa:
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb

Telefon:
+385 (0)1 6111 808

Fax:
+385 (0)1 6117 012

e-mail:
hrfd@hrfd.hr

Simpozij je organiziran uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske
te uz potporu Sveučilišnog centra za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu

Organizacijski odbor simpozija

FILOZOFIJA I MOĆ

Predsjednik:

prof. dr. sc. Josip Berdica
(Pravni fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku)

Tajništvo:

doc. dr. sc. Hrvoje Potlimbrzović, *tajnik*
(Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku)

Kristina Lovrenović, univ. mag. educ. soc. et phil., *mlađa tajnica*
(Pravni fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku)

Mira Matijević, *poslovna tajnica*
(Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb)

Članovi:

prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš
(Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu)

izv. prof. dr. sc. Hrvoje Cvijanović
(Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu)

prof. dr. sc. Ankica Čakardić
(Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

prof. dr. sc. Predrag Čičovački
(College of the Holy Cross, Worcester, Massachusetts, SAD)

doc. dr. sc. Dan Đaković
(Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu)

prof. dr. sc. Aleksandra Golubović
(Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci)

izv. prof. dr. sc. Boris Gunjević
(Westfield House, Cambridge, UK)

prof. dr. sc. Enes Kulenović
(Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu)

izv. prof. dr. sc. Danijela Lucić
(Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

izv. prof. dr. sc. Sandro Scansi
(Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu)

prof. dr. sc. Šimo Šokčević
(Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu,
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku)

izv. prof. dr. sc. Marko Vučetić
(Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru)

UVODNA RIJEČ

Filozofija i moć:
može li se umom obuhvatiti moć?

»U povijesti političke filozofije«, reći će Arno Baruzzi odmah na početku svoga *Uvoda u političku filozofiju*, »mogu se uočiti dva principa: um i moć«. Iako se na prvu ova dva pojma mogu činiti proturječnima i međusobno isključujućima, sve od Platona naovamo uočava se koliko moć »treba« um i koliku um »ima« moć. Raspolažemo li uostalom ikada umom koji nema moć ili se oba pojma međusobno isprepliću? Na razmeđima uma i moći, ovogodišnja nas tema 67. Godišnjeg simpozija Hrvatskog filozofskog društva pokušava približiti obzorima njihova međusobnog razilaženja, a još više nužnim nadopunjavanjima.
Jedan od razloga duboke krize suvremene liberalne demokracije leži između ostaloga i u svojevrsnoj degradaciji uma, a zapravo njegovu podvrgavanju (možda i zarobljavanju od strane političke i ekonomske) moći. Kada čitamo da je kapitalizam »tako snažan generator nejednakosti«, ne možemo se oteti dojmu da se nejednakost o kojoj je ovdje riječ dotiče i odnosa između uma i moći. Poučeni poznatom Kantovom mišlju da »ljudski um ima osobitu sudbinu u jednoj vrsti svojih spoznaja, gdje ga uznemiruju pitanja koja on ne može odbiti, jer su mu zadana samom prirodom uma, no on ipak ne može na njih odgovoriti, jer nadilaze svaku moć ljudskog uma«, želja nam je ovim interdisciplinarnim dijalozima pružiti »poticaj na misao« o moći ljudskoga uma u smjeru produbljivanja i propitkivanja njegove uloge, a zapravo filozofije uopće, u društvu u kojemu, ipak, dominira moć.

I dok je suvremenim sustavima mišljenja potpuno opravdano postaviti ono Adornovo pitanje iz 1962. godine – *čemu još filozofija?* – bilo u konformističkom ili u apologetskom smislu, malo je koncepata koji se koriste tako često, a opet s relativno slabim osjećajem da se promisli o njihovu značenju za suvremenoga čovjeka, društvo i znanost, kao što je to termin – *moć*. Ako ostajemo kod toga da filozofiju i dalje razumijemo kao »umjetnost tvorbe, izumijevanja i izrade koncepata«, onda ovaj »česti koncept« moći ima povlašteno mjesto za »filozofiranje« (umovanje) u svom najintimnijem i najplodnijem smislu. Filozofijsko, ali i svako drugo misaono-kritičko dohvaćanje koncepta moći predstavlja izazov svakome tko želi razumjeti ne samo njezinu anatomiju, već i praktičnu uporabu u misaonim, socijalnim i političkim okolnostima. U vremenu kada moć, potpomognuta kapitalom i svakom vrstom interesa, utječe na cijelu ljudsku zajednicu i njezino okruženje, kada zbog njezine zlouporabe

gotovo svaki umni impuls izgleda kao oblik svojevrsne »objektivne oskudice«, kada politika postaje sve »slobodnija« od etike, propitkivanja uma kao i njegovih dometa nameće se gotovo kao uvjet bez kojega kao ljudsko društvo ne možemo dalje.

U ova i mnoga druga razmišljanja moguće je krenuti, dakako, od povijesnog »razračunavanja« uma i moći, što ga nalazimo još u antičkoj filozofiji, pa sve do moći uma (Platon) i uma moći (Machiavelli) što se vrhuni u Hegelovoj misli »od države moći k državi uma«. Naravno, naslovnu temu ovogodišnjeg simpozija moguće je obraditi iz perspektive filozofije moći, ali i moći filozofije u ovom »ne-umnom« vremenu. Svojevrsna »dehumanizacija moći«, koja se sve više usmjerava na ono što izlazi izvan samoga čovjeka ili ga pak pokušava u određenom smislu zamijeniti, predstavlja stvarnu opasnost za opstanak ne samo političkog ideala demokracije nego osobito za opstanak onog ljudskog. Stoga ovogodišnji simpozij poziva na široki dijalog svih onih kojima je stalo do dubinskog i otvorenog, argumentiranog i utemeljenog promišljanja o važnosti i ulozi uma i moći, a zapravo o budućnosti čovjeka i onoga »ljudskog, odviše ljudskog«.

Moć, osim ove filozofijske dimenzije, ima dakako svoju bogatu sadržajnost kroz prizmu njezinih političkih, sociooloških, teoloških, antropoloških i umjetničko-književnih obilježja, ali i njezine (zlo)uporabe, u konačnici njezina stvarnog dohvata i povezanosti s najrazličitijim društvenim odnosima, te dakako manipulacijama kojima svakodnevno svjedočimo. Ona ima svoju važnu ulogu i u razumijevanju slobode, također u kontekstu razvoja, a još više sadašnjosti i budućnosti političkog uređenja demokracije. I to iste one demokracije za koju će još Tocqueville ustvrditi da više preferira moć od slobode. Sve što čovjeka u modernom društvu otuđuje od tradicionalnog autoriteta, reći će ovaj francuski politički teoretičar, još ga jače tjera da potraži utočište u moći institucija moderne demokracije. Je li ta moć moć samo utvara ili je ipak stvarnost (doduše, samo za neke), ostaje za razmišljanje onima koji su zainteresirani za ono što ćemo (možda) ostaviti generacijama koje dolaze. U vremenu kada ekonomija ima realnu moć, kojoj društvene elite sve češće i intenzivnije pribjegavaju, a politika tek simbolički važno mjesto, u diskursu, između ostaloga, političke teorije i političke te socijalne filozofije, trebaju zauzeti dijalozi kojima možemo pokušati, pa makar i »energijom zablude«, doći do praga optimalnih rješenja gorućih problema suvremenog čovjeka i društva. Na onima koji žive za politiku jest da prekorače ovaj prag te da doprinesu konstruktivnom i praktičnom

prevrednovanju uloge i mjesta uma (filozofije) i moći danas, a sve radi boljeg sutra kojemu se svi nadamo.

Ovim godišnjim simpozijem Hrvatskog filozofskog društva naslovnu temu smo željeli obuhvatiti s najrazličitijih strana: filozofijsko propitkivanje mjesta i uloge uma u aktualnom intelektualnom i znanstvenom diskursu, političko preispitivanje moći u kontekstu sadašnjih kriza kao i njezinih zlouporaba, sociološke aspekte humanističkog diskursa uopće te osobito moći kapitalizma, vojnog *establishmenta* i religije, odnosno medija. I teologija iznova prepoznaje važnost moći i njezine potencijale, kao što i antropologija i psihologija pružaju važne uvide u tumačenje anatomije, potencijalā i utjecajā što ih posjeduju um i moć. Umjetnost je isprepletena mrežom uma i njegova doživljaja (a možda i iluzijama) moći, što s druge strane otvara široki spektar dijalogā najraznovrsnijih pristupa ovoj bogatoj i važnoj temi unutar različitih epoha. Prilično slobodno parafrazirajući onu poznatu Foucaultovu misao, možemo reći da filozofija i moć možda i imaju različitu prirodu, no one se međusobno isprepliću, pretpostavljaju, nadopunjuju pa čak i obuhvaćaju. To i jest cilj ovoga dijaloga i ovdje izloženih tema. Za nadati se da uz pomoć ovih izlaganja odgovor na pitanje može li um obuhvatiti moć i dalje glasi afirmativno.

Prof. dr. sc. Josip Berdica
Predsjednik Organizacijskog odbora simpozija
Filozofija i moć

PROGRAM SIMPOZIJA

ČETVRTAK, 26. studenoga 2026.

9.00–9.30 ***Otvaranje simpozija i pozdravne riječi***

9.30–10.15 ***Plenarno predavanje***

Predsjeda: Josip Berdica

- ELVIO BACCARINI (Rijeka): Internetsko javno sramoćenje i pravičan postupak
- *Diskusija*

10.15–10.45 *Pauza*

10.45–12.00 ***Moć uma i sloboda***

Predsjeda: Slobodan Stamatović

- MARKO TOKIĆ (Zagreb): Moć duše i moć tijela: prvotni pojam njihova jedinstva u prepisci Elizabete i Descartesa
- HRVOJE POTLIMBRZOVIĆ (Osijek): Moć apercepcije i njezine granice u doktorskom radu Stjepana Matičevića
- PAULO RAŠICA (Zagreb): Moć i razum: Spinozin pojam čovječje slobode
- MATEA VADLJA (Đakovo): Moć uma i vlast nad osjetilima: vedantska koncepcija samovladanja
- *Diskusija*

12.00–12.15 *Pauza*

12.15–13.30 ***Filozofija, vlast i oblici političke moći***

Predsjeda: Hrvoje Potlimbrzović

- SLOBODAN STAMATOVIĆ (Split): Moć i nemoć filozofije – pogled u antiku
- LUKA ŠIŠKO (Zagreb): Moć filozofije u Platonovu Sedmom pismu
- MATEA TUNJIĆ (Zagreb): *Plenitudo potestatis* – srednjovjekovni prijepor o vrhovnoj moći/vlasti

- LUCIJAN VESELY (Sisak): Moć odgoja vladara – kakvog vladara želi Faust Vrančić
- *Diskusija*

13.30–15.00 *Popodnevna pauza*

15.00–16.00 ***Ideologija, simbolička moć i bioetika***

Predsjeda: Dario Vuger

- TOMISLAV BUNOZA (Đakovo): Bioetička razmatranja razvoja pojma moći prema vrlinama u borilačkim vještinama
- MAROJE VIŠIĆ (Zagreb): Pojam moći u kritičkoj teoriji Frankfurtske škole
- IVAN KOROLEV (Zagreb): Simbolička vlast i konstituiranje društvenog poretka kod Pierrea Bourdieua
- *Diskusija*

16.00–16.15 *Pauza*

16.15–17.30 ***Umjetnost i odnosi moći***

Predsjeda: Maroje Višić

- IVAN PLANINIĆ (Zagreb): KRAFT & ART
- DARIO VUGER (Osijek): Od spektakla do atmosfere: preobrazba moći u vizualnoj kulturi
- MARKO VOJNIĆ (Zagreb): Moć filozofije u umjetnosti 20. stoljeća: od *ready-madea* do konceptualne umjetnosti
- DUNJA PANTIĆ (Zagreb): Antropocentrizam kao odnos moći: od instinkta do ideje ljudske superiornosti
- *Diskusija*

PETAK, 27. studenoga 2026.

9.00–9.45 ***Plenarno predavanje***

- Predsjeda: Stjepan Radić
- ODILON-GBÈNOUKPO SINGBO (Zagreb): Ljudska sloboda na kušnji tehno-kratske moći
- *Diskusija*

9.45–10.00 *Pauza*

10.00–11.15 ***Moć znanja, obrazovanja i mišljenja***

Predsjeda: Tomislav Krznar

- ALEKSANDRA GOLUBOVIĆ (Rijeka): (Ne)moć suvremenog odgojno-obrazovnog sustava
- JOSIP BERDICA (Osijek): Što znači misliti? Ili: o (ne)moći intelektualaca
- ELMANA CERIĆ, HARIS CERIĆ (Sarajevo): Moć obrazovanja i (ne)moć uma: pedagoška subverzija kao praksa emancipacije
- DAMJAN KOVAČ (Zagreb): Čemu filozofija kada strojevi misle? Kierkegaard, Nietzsche i preobrazbena moć znanja
- *Diskusija*

11.15–11.30 *Pauza*

11.30–12.45 ***Moć odgoja, suosjećanje i odgovornost***

Predsjeda: Elmana Cerić

- IVANA ZAGORAC (Zagreb): Suosjećanje i moć
- TOMISLAV KRZNAR (Zagreb): Promišljanje koncepta moći u filozofiji odgoja. Tri primjera
- HRVOJE JURIĆ (Zagreb): Moć Ivana Illicha

- KATARINA GAMBERGER (Zagreb): Granice moći i autonomija uma: nastavnik kao transformativni intelektualac u doba tehnokratizacije obrazovanja
- *Diskusija*

12.45–15.00 *Popodnevna pauza*

15.00–16.15 ***Moć, tehnologija i terapija***

Predsjeda: Kristina Lovrenović

- DARIJA RUPČIĆ KELAM (Osijek): Ples kao heterotopija: utjelovljeno slušanje, tišina i mogućnosti iscjeljenja
- IVICA KELAM (Osijek): Od filozofa-kralja do tehnomilijardera: epistemokracija bez ideje dobra u doba umjetne inteligencije
- LUKA JANEŠ (Zagreb): Moć odgovornosti u filozofiji i logoterapiji Viktora Frankla
- MARINKO TOMIĆ, ZORAN TURZA, ANTUN PAVEŠKOVIĆ (Medulin / Zagreb): Mimetička moć i žudnja
- *Diskusija*

16.15–16.30 *Pauza*

16.30–17.45 ***Egzistencija, pobuna i religijski temelji moći***

Predsjeda: Marinko Tomić

- STJEPAN RADIĆ (Đakovo): Korijeni političke podjele moći u biblijsko-eshatološkom kontekstu
- KRISTINA LOVRENOVIĆ (Osijek): Moć pobune protiv pobune moći
- IVAN PERKOV (Zagreb): Živjeti *1984*: Orwellovo poimanje moći i suvremeno društvo
- FILIP KRAJINA (Zagreb): Žrtveni mehanizam kao izvor društvene moći: prilog političkom čitanju antropologije Renéa Girarda
- *Diskusija*

17.45–18.00 *Pauza*

18.00–20.30 ***Godišnja sjednica Skupštine Hrvatskog filozofskog društva***

20.30 ***Cocktail***

SUBOTA, 28. studenoga 2026.

9.00–10.15 ***Moć, društvo, jezik i istina***

Predsjeda: Ivan Smiljanić

- SANDRO SCANSI, ALISA ZVIAGINA (Zagreb): Je li poricanje jezika zločin iz mržnje?
- DAFNE VIDANEC (Zagreb): 'Heideggerov(o)' »moći-biti« u kontekstu ere koja briše granice između 'riječi' i 'slike': uviđanja
- MATEA ČENDEŠ (Zagreb): Epistemološka pozadina *bullshita* i propagande: politika ravnodušnosti prema istini
- KARLO GARDAVSKI (Zagreb): Normativni pragmatizam: racionalnost, društvena normativnost i demokratski život
- *Diskusija*

10.15–10.30 *Pauza*

10.30–11.45 ***Priroda, život i filozofija moći***

Predsjeda: Matea Čendeš

- ANA DARIA BOKAN (Zagreb): Kulturni kapital i produkcija moći u reprodukciji uvjeta proizvodnje
- IGOR ČATIĆ (Zagreb): Sintezologijska piramida znanja
- IVAN SMILJANIĆ (Zagreb): Moć kao samobivanje u mišljenju Friedricha Nietzschea
- MATEJ ČOLIG (Zagreb): Dijalektika prirode – moć ili nemoć filozofije?
- *Diskusija*

11.45–12.00 *Pauza*

12.00–13.15 ***Politička moć, demokracija i filozofija politike***

Predsjeda: Hristina Mitić

- MARITA BRČIĆ KULJIŠ (Split): Moć građanina i nemoć čovjeka. Promišljanja o moći iz vizure filozofije migracija

- LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ (Zagreb): *Sposobnosti*, *snage* i *sile*, ili kako nam sve duševne moći zakriva prevodilačka nemoć pred Kantovim nazivljem
- SONJA TOMOVIĆ-ŠUNDIĆ (Podgorica): Moć i djelovanje u političkoj filozofiji Hannah Arendt
- MARIJANA KOLEDNJAK (Zagreb): Politika straha: emocije kao instrument moći
- *Diskusija*

13.15–13.30 *Pauza*

13.30–14.45 ***Moć medija, simulacija i granice filozofskog mišljenja***

Predsjeda: Marijana Kolednjak

- DIVNA VUKSANOVIĆ (Beograd): Neznanje je moć: AI makijavelizam i infrastruktura ne-subjektivnosti
- HRISTINA MITIĆ (Beograd): Od simulacije do hiperrealnosti: konstrukcija stvarnosti u opusu Nathana Fieldera
- SPOMENKA MARTIĆ (Zagreb): Derrida i Levinas – aspekt ontologije kao discipline moći
- ALEN TAFRA (Pula): *Big Tech* Platon ili *Palantir* kao filozofski sustav: štrausijanci nove generacije
- *Diskusija*

14.45–15.00 *Pauza*

15.00–16.00 ***Moć, nasilje i suvremeni politički poredak***

Predsjeda: Spomenka Martić

- STIPE BUZAR (Zagreb): Moralna opravdanja terorizma i argument iz nemoći
- DAMIR MLADIĆ I PREDRAG MILANKO (Zagreb): Poimanje moći u zapadnim i kineskim realističkim pristupima međunarodnim odnosima
- LUKA MATIĆ (Zagreb): »Od blokova šezdesetih pun gas«: izgradnja demokratske političke moći u mezo-prostoru
- *Diskusija*

16.00–16.30 ***Završne riječi i zatvaranje simpozija***

SAŽECI IZLAGANJA NA SIMPOZIJU

PLENARNA PREDAVANJA

Prof. dr. sc. Elvio Baccarini
Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Internetsko javno sramoćenje i pravičan postupak

Internetsko javno sramoćenje (IJS) oblik je primjene društvene moći (Frye, 2025). U toj skupnoj radnji veći broj osoba kritizira pojedinca koji je prekršio društveno moralno pravilo te poziva na njegovo sankcioniranje (Aitchison i Meckled-Garcia, 2021; Frye, 2022). S obzirom na to da je riječ o primjeni moći, IJS može biti opravdan samo ako se njime provode norme utvrđene demokratskim putem i primjenjuju mehanizmi jamstva slični onima u kaznenom pravu. IJS tipično nije opravdan jer se u pravilu ne može očekivati da će ti uvjeti biti ispunjeni. Ipak, IJS može biti opravdan kada javne ustanove ne jamče ravnopravnost svih građana. U takvim je situacijama IJS opravdan samo ako se provodi u skladu s poukama praktičara i teoretičara građanskog neposluha (King, 1963; Rawls, 1999). Njegove namjere trebaju biti komunikativne prirode i usmjerene na uspostavu skladnog i pravednog društva.

Prof. dr. sc. Odilon-Gbènoukpo Singbo
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Ljudska sloboda na kušnji tehnokratske moći

Suvremeni tehnološki razvoj otvara pitanje odnosa između sve veće čovjekove moći i njegove sposobnosti da njome odgovorno upravlja. U izlaganju se promišlja o tehnokratskoj moći polazeći od misli Romana Guardinija, Jacquesa Ellula i Ivana Illicha. Guardinijev zahtjev za odgojem čovjeka za moć povezuje se s Ellulovom kritikom autonomije tehnike te s Illichevim propitivanjem institucija koje, pod vidom služenja čovjeku, mogu oslabiti njegove vlastite sposobnosti. Njihova kršćanska ishodišta pružaju poticaj filozofsko-teološkom promišljanju dostojanstva, slobode i odgovornosti ljudske osobe. Pritom se valja pitati što se događa s čovjekom kada učinkovitost postane temeljno mjerilo njegova promišljanja i djelovanja. U kontekstu umjetne inteligencije autor razmatra mogućnosti očuvanja ljudske prosudbe i osobne odgovornosti te pokazuje zašto tehnički napredak zahtijeva trajno propitivanje svrha kojima služi i oblika moći koje uspostavlja.

IZLAGANJA U SEKCIJAMA

Prof. dr. sc. Josip Berdica
Pravni fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Što znači misliti? Ili: o (ne)moći intelektualaca

Od vremena Platona i Cicerona uključenost intelektualaca u javnom životu, u političkim, vjerskim i idejnim debatama, bila je dio svakodnevice u kojoj su ovi ne samo sudjelovali nego su je i aktivno stvarali. Zahvaljujući intelektualcima i njihovoj posvećenosti znanju, njihovom proučavanju i nadograđivanju, sazrijevala je i ona nužna sloboda da misle, istražuju, govore i pišu te da to isto prosljeđuju onima koji su im povjereni, ali i društvu uopće. Koncept akademske slobode zapravo je izrastao iz razumijevanja sveučilišta kao mjesta stjecanja, čuvanja, usavršavanja i širenja znanja. No, u društvu u kojem znanje postaje tržišna vrijednost, a ljubav prema mudrosti i istini trivijalni ideali, koje mjesto zauzima misao? Ima li ona ikakvu moć u životu intelektualaca i društva? Jesu li intelektualci izdali svoju misiju? Ovim izlaganjem želimo još jednom naglasiti ulogu koju često zaboravljamo.

Ana Daria Bokan, mag. educ. phil. et mag. litt. comp.
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorandica)

Kulturni kapital i produkcija moći u reprodukciji uvjeta proizvodnje

Socijalna se reprodukcija razumijeva kao ponavljanje i obnavljanje uvjeta proizvodnje, a uključuje skrb o djeci i starijima, brigu o kućanstvu, regeneraciju postojeće te reprodukciju nove radne snage. Ovaj rad polazi od pretpostavke da reprodukcija uvjeta proizvodnje uključuje i reprodukciju društvenih dispozicija, znanja, normi i kriterija legitimnosti unutar kojih proizvodnja funkcionira. Socijalna će se reprodukcija razmotriti kao mehanizam (re)produkcije društvene moći i kulturnog kapitala u bourdieuovskom smislu. Iako ekonomski kapital predstavlja neposredan oblik moći, kulturni kapital omogućuje njezinu simboličku legitimaciju i institucionalnu reprodukciju. Povezujući Bourdieuov pojam kulturnog kapitala s Gramscijevim shvaćanjem hegemonije, rad će ispitati kako se moć vladajućih skupina reproducira kroz održavanje kriterija prema kojima se društvene razlike prepoznaju kao legitimne.

Prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

Moć građanina i nemoć čovjeka.
Promišljanja o moći iz vizure filozofije migracija

Polazeći od temeljnog paradoksa moderne političke misli – da su univerzalna ljudska prava u praksi ostvariva isključivo kroz partikularni status građanina – rad tematizira figuru migranta kao ultimativno utjelovljenje te napetosti. Dok 'moć građanina' počiva na institucionalnoj zaštiti, pravu na politički glas i prepoznatoj subjektivnosti, 'nemoć čovjeka' bolno se artikulira u figurama migranta, azilanta i apatrida koji, izgubivši ili nemajući uopće politički prostor, bivaju svedeni na marginu ili su izvan pravnog poretka.
Promišljanja o moći iz vizure filozofije migracija ne progovara samo o onima izvan granica država, već razotkriva krhkost slobode samih građana. Moć građanina, iako politički aktualizirana, ostaje nesigurna, ali moralno manjkava sve dok se njezina opstojnost temelji na sustavnoj i radikalnoj nemoći čovjeka s druge strane granice.

Dr. sc. Tomislav Bunoza
Đakovo, Hrvatska

Bioetička razmatranja razvoja pojma moći prema vrlinama u borilačkim vještinama

Slojevit i višesmislen pojam moći nastoji se prikazati iz perspektive vrijednosti svojstvenih borilačkim vještinama. Uvažavanje tradicijskih polazišta bremenitog fenomena uključuje pojmovne bliskoznačnice koje eventualno vode prema konkretnim vrijednostima, a time i prema aksiološkoj kategoriji. Vrijednosno gledište pospješuje refleksijsku dimenziju subjekta, čime se iznjedruje povezanost egzistencijalističko orijentiranih, osobnih sastavnica s bioetičkim principima, ponajprije odgovornošću. Afirmiranje moći vodi do poziva na odgovornost, ponajprije zaštitom i očuvanjem života bližnjih, kao i vlastitog, čime se posredno prikazuje očuvanje vrijednosti kao takvih. Utoliko borilačke vještine predstavljaju jedno od mogućih sjedinjenja teorijskih i praktičnih pristupa unutar raspoloživih kapaciteta konkretnog subjekta.

Izv. prof. dr. sc. Stipe Buzar
Libertas međunarodno sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Moralna opravdanja terorizma i argument iz nemoći

Politička historiografija modernog doba uobičava kalendarski preciznim prijelazima stoljeća nadrediti bilježenje koje je vezano uz velike događaje i procese, kao što je to slučaj kod pojmova 'dugog 19.' ili 'kratkog 20. stoljeća'. Ne znajući koji će događaj buduće generacije odabrati kao početak 21. stoljeća, mnogima se u sadašnjoj generaciji 11. rujan 2001. nameće kao vjerodostojan kandidat. Među njegove odjeke spada i rasprava o uzrocima terorizma promatrana iz brojnih teorijskih perspektiva, a jedan od pristupa (*realizam*) uzroke i moralno opravdanje terorističkog djelovanja vezuje uz pojam moći. Tako se u realizmu u međunarodnim odnosima, kao i u teoriji pravednog rata, raspravlja o nemoći (nedržavnih) aktera pred dominantnom moći države, i nemogućnosti njihova uključivanja u (percipirano) monopolizirani prostor nenasilne političke rasprave, kao uzroku i temelju za moralno opravdanje njihova nasilnog djelovanja. U izlaganju se njihovi argumenti podvrgavaju kritici.

Dr. sc. Elmana Cerić
Druga gimnazija Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Prof. dr. sc. Haris Cerić
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

Moć obrazovanja i (ne)moć uma: pedagoška subverzija kao praksa emancipacije

Obrazovanje nikada nije vrijednosno neutralno: ono oblikuje ne samo znanje nego i načine mišljenja, odnose autoriteta i mogućnosti djelovanja. U uvjetima tržišne logike, standardizacije i instrumentalizacije znanja, pitanje obrazovanja postaje pitanje moći: proizvodi li ono prilagodbu postojećem poretku ili otvara prostor autonomnom mišljenju? Polazeći od Freireove kritike obrazovanja kao reprodukcije odnosa moći i Deweyjeva shvaćanja mišljenja kao demokratske prakse, rad Rancièreovu ideju jednakosti inteligencija uzima kao teorijski pomak od hijerarhije prema emancipaciji. U tom se horizontu Lipmanov koncept zajednice filozofskog istraživanja promatra kao pedagoška praksa koja jednakost ne pretpostavlja samo kao načelo, nego je ostvaruje kroz dijalog, zajedničko istraživanje i preispitivanje autoriteta. Rad stoga istražuje može li obrazovanje, kao mjesto reprodukcije moći, istodobno postati subverzivna praksa i prostor emancipacije uma.

Prof. emerit. dr. sc. Igor Čatić
Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Sintezologijska piramida znanja

Piramida sadrži više slojeva. Temeljni je sloj *jezici* (Informacijski sustavi). Slijede 4 sloja usporedno, koja se dijele na *živi svijet* i *neživi svijet*. U živom svijetu slijede: *prirodna tehnika živoga*, *biologija* i *antropologija*. U neživom su svijetu *prirodna tehnika neživoga*, *geologija* (temeljna znanost o neživome) i *geologija* (integracija neživoga). Slijedi sloj *društvo*. Idući sloj za živo je *humanizam*, a neživo *art*. Vrh čini *kulturologija*. Na pitanje »Zašto stvarati?« odgovora *teologija*, a *tehnologija* na pitanje »Kako stvarati?«.

Matea Čendeš, mag. phil., mag. educ. phil., mag. philol. germ. et mag. litt. comp.

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu / X. gimnazija Ivan Supek, Zagreb, Hrvatska

Epistemološka pozadina *bullshita* i propagande: politika ravnodušnosti prema istini

Frankfurtovo razlikovanje *bullshita* i laži, utemeljeno na govornikovu odnosu prema istini, otvara mogućnost drukčijeg razumijevanja epistemoloških obilježja političke propagande. Za razliku od laži, koja pretpostavlja određenu orijentaciju prema istini, *bullshit* karakterizira ravnodušnost prema istinitosti izrečenoga. Polazeći od razlike između *bullshita* kao specifičnog odnosa prema istini i propagande kao oblika političke komunikacije, izlaganje razmatra mogućnosti i ograničenja njihova povezivanja. Središnja je teza da Frankfurtov pojam omogućuje razumijevanje onih oblika propagande u kojima politička učinkovitost potiskuje pitanje istinitosti, ali ne objašnjava propagandu kao politički fenomen u cjelini. Takav pristup omogućuje razlikovanje različitih odnosa prema istini unutar propagandne komunikacije, od ravnodušnosti prema istinitosti iskaza preko svjesne obmane do iskrenog uvjerenja, pri čemu se ti odnosi ne moraju međusobno isključivati.

Matej Čolig, mag. phil.
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorand)

Dijalektika prirode – moć ili nemoć filozofije?

U kontekstu sve izraženije globalne ekološke krize i rehabilitacije dijalektike prirode koju, kao odgovor na tu krizu, tijekom posljednja dva desetljeća provode određeni filozofi i sociolozi, predvođeni ponajprije Johnom Bellamyjem Fosterom, u ovome bi se izlaganju ispitalo je li dijalektika prirode, kako tvrde njezini rehabilitatori, doista najadekvatniji odgovor na krizu. Fokus bi pritom bio na analizi triju točaka koje su sve povezane s krajnjim dosegom rehabilitacije dijalektike prirode: 1) na analizi slabih mjesta dijalektike općenito kao logičke (ili spekulativne) metode; 2) na analizi slabih mjesta proširenja dijalektike i na prirodu (najprije kod Engelsa, a onda i kod njezinih suvremenih zagovaratelja); i 3) na prevođenju teorijskih doprinosa dijalektike prirode u konkretan praktički angažman usmjeren na očuvanje prirode (i ljudskog društva u njoj).

Katarina Gamberger, prof. fil. i pov.
Gimnazija Lucijana Vranjanina, Zagreb / Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorandica)

Granice moći i autonomija uma: nastavnik kao transformativni intelektualac u doba tehnokratizacije obrazovanja

U suvremenom društvu ekonomska i institucionalna moć sve snažnije oblikuju obrazovne politike, reducirajući ulogu nastavnika na tehničko izvršavanje propisanih ishoda i mjerljivih kompetencija. U izlaganju se istražuje napetost između takve degradacije uma i emancipacijskoga potencijala obrazovanja. Polazeći od Kantova koncepta javne uporabe uma, rad analizira nastavnika kao društvenog aktera i transformativnog intelektualca. Usporedbom Gramscijeva poimanja uloge intelektualca u strukturama moći, Foucaultove analize etike subjekta te uvidā kritičke pedagogije (Freire, Giroux, Rancière), propituju se uvjeti u kojima nastavnik može prekoračiti privatnu uporabu uma i pasivno pristajanje uz sustav. Cilj je ukazati na važnost epistemičke odgovornosti i autonomije nastavnika u očuvanju kritičkoga mišljenja i demokratske javnosti naspram dominacije moći.

Karlo Gardavski, mag. phil.
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorand)

Normativni pragmatizam: racionalnost, društvena normativnost i demokratski život

Rad istražuje epistemološke i društvene implikacije normativnog pragmatizma. Oslanjajući se na Richarda Rortyja, Ludwiga Wittgensteina, Roberta Brandoma, Michaela Williamsa i Jaroslava Peregrina, tvrdi da napuštanje reprezentacionalizma vodi antifundacionalističkom shvaćanju racionalnosti utemeljenom na praksama davanja i traženja razloga. Norme nastaju uzajamnom odgovornošću, pa racionalnost nije proizvoljan, nego društveno oblikovan i promjenjiv normativni status. Evolucijski naturalizam odbacuje transcendentne temelje i racionalnost vidi kao postignuće normativno uređenih praksi. Politički, liberalna demokracija počiva na solidarnosti, povjerenju i normativnoj podjeli rada, unutar koje zajednice raspodjeljuju epistemički autoritet i odgovornost. Normativni pragmatizam tako pruža okvir za razumijevanje sukoba oko stručnosti, autoriteta i zajedničkih standarda opravdanja u javnom životu.

Prof. dr. sc. Aleksandra Golubović
Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

(Ne)moć suvremenog odgojno-obrazovnog sustava

U izlaganju će biti riječi o trenutačnoj ulozi odgoja u odgojno-obrazovnom sustavu. Izložit ćemo glavne izazove kada je (suvremeni) odgoj u pitanju te predložiti neke opcije koje nas mogu dovesti do konkretnih rješenja. Ukratko ćemo, naime, izložiti egzemplarističku moralnu teoriju filozofkinje Linde Zagzebski iz 2017. godine, koju je moguće uklopiti u suvremene odgojne preporuke, a zatim ćemo izložiti ključne ideje *etike skrbi* filozofkinje Nel Noddings, koja je glavni naglasak stavila na odnose. Iz te dvije različite koncepcije izvući ćemo primjere moguće odgojne prakse za unaprjeđenje dobrih odnosa (između nastavnika i učenika) u školskom sustavu, ali i šire.

Doc. dr. sc. Luka Janeš
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Moć odgovornosti u filozofiji i logoterapiji Viktora Frankla

U izlaganju se razmataju osnovne značajke specifičnog Franklova poimanja odgovornosti, paradigmatski prisutnog unutar psihoterapijskog pravca logoterapije i egzistencijalne analize. Ovaj značajni austrijski psihijatar, filozof i psihoterapeut moć odgovornosti, naime, primjećuje i naglašava na mnogim poljima ljudskog djelovanja i pojavnosti, te je kroz vlastitu autentičnu antropologiju, filozofiju i psihoterapijsku praksu ponajvećma evaluira kao »moć preuzimanja i preodređivanja stava«. Dotičnu sposobnost uzima kao nužan preduvjet na putu dohvaćanja smisla i svrhe osobe.

U razgovoru za jedan dnevni list alegorički naznačuje da će prihvatiti smisao Kipa slobode ako se na zapadnoj američkoj obali sagradi 'Kip odgovornosti', time jasno postavljajući kritičku oštricu spram disrazmjera između odgovornosti i slobode, te između smisla i sreće, kategorički nedvojbeno prisutnih unutar ere neolibernog kapitalizma i popratnog hiper-konzumerizma.

Izv. prof. dr. sc. Ljudevit Fran Ježić
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Sposobnosti, *snage* i *sile*, ili kako nam sve duševne moći zakriva prevodilačka nemoć pred Kantovim nazivljem

Kantova *Kritika čistoga uma* (A 1781., B 1787.) zasad ima, uvjetno rečeno, »dva« hrvatska prijevoda: Viktora Sonnenfelda (uz stručnu redakturu Vladimira Filipovića) iz 1984. i Josipa Talange iz 2025., premda se drugi šutke zasniva na prvome. Kantovi nazivci za duševne moći (lat. *facultates animi*, njem. *Fähigkeiten oder Vermögen der Seele* / *des Gemüts*) izazivaju prevodiocima razne nedoumice. Iz hrvatskih prijevoda tako nije jasno je li *Gemüt* »duša« (Sonnenfeld) ili »kognitivna moć« (Talanga), razlikuje li se osjetilnost kao *Fähigkeit* naprama razumu kao *Vermögen* koliko i »sposobnost« naprama »moći« (Sonnenfeld) ili su oboje »sposobnosti« (Talanga), jesu li duševne moći čiji nazivci u složenicama završavaju na *-kraft* »snage« (Sonnenfeld) ili »sile« (Talanga), npr. *Urteilskraft* »rasudna snaga« ili »sila suđenja«? U izlaganju pokazujem kako se na pozadini pojmovnih razlikovanja iz Baumgartenove *Metafizike*, koja su Kantu bila uzor, mogu izbjeći navedena »tumaranja u prijevodu«.

Prof. dr. sc. Hrvoje Jurić
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Moć Ivana Illicha

Povodom stote obljetnice rođenja i uoči dvadeset pete obljetnice smrti mislitelja Ivana Illicha (1926. – 2002.) tematizirat ćemo njegovu radikalnu kritiku tehničko-industrijske civilizacije, kulture i društva, koja se može tumačiti i kao kritika principa moći kao vrhovnog principa čije ekspresije pronalazimo, primjerice, u sferama medicine i zdravstvene skrbi te školstva i obrazovanja. Rečenu kritiku u pravilu prate i Illichevi prijedlozi alternativa, odnosno protuteža vladajućoj moći, kako na razini principa, tako i s obzirom na konkretne probleme u pojedinim sferama. U oba aspekta može se pokazati u čemu se sastoji moć misli Ivana Illicha, koja ne gubi na aktualnosti ni dva i pol desetljeća nakon njegove smrti, što se može činiti kao kratko razdoblje samo ako se zanemari da su se u njemu na svim razinama dogodile dramatične promjene.

Izv. prof. dr. sc. Ivica Kelam
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti / Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Od filozofa-kralja do tehnomilijardera: epistemokracija bez ideje dobra u doba umjetne inteligencije

Izlaganje polazi od Platonove figure filozofa-kralja kao paradigmatskog pokušaja povezivanja političke moći i povlaštenog znanja te ispituje pojavljuje li se u suvremenoj industriji umjetne inteligencije novi oblik epistemokratske pretenzije. Ne tvrdi se da tehnomilijarderi nasljeđuju Platonove čuvare niti da tehnička elita čini homogenu političku klasu. Uvodi se pojam epistemokracije bez ideje dobra, u kojoj se tehnička sposobnost predikcije, optimizacije i kontrole infrastrukture pretvara u političko-normativni autoritet bez javno opravdane koncepcije zajedničkog dobra i demokratskog mandata. Zaključno se tvrdi da demokratski odgovor ne smije biti antiintelektualan, nego mora uključivati pluralizaciju ekspertize, javnu osporivost normativnih premisa, neovisnu provjeru i razdvajanje tehničke kompetencije od političkog autoriteta.

Doc. dr. sc. Marijana Kolednjak
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Politika straha: emocije kao instrument moći

Politička moć ne ostvaruje se samo institucijama, zakonima i prisilom, već i oblikovanjem emocija koje određuju način na koji građani percipiraju sebe, druge i političku zajednicu.
Izlaganje polazi od teze da strah ima osobitu političku snagu jer usmjerava pozornost prema vlastitoj ugroženosti te može suziti prostor suosjećanja, solidarnosti i priznavanja jednakoga dostojanstva drugih. Postavlja se, stoga, pitanje kada političko upravljanje strahom prestaje biti odgovor na stvarnu opasnost i postaje instrument moći.
Nasuprot političkoj instrumentalizaciji ranjivosti razmotrit će se mogućnost javne kulture koja priznaje ljudsku ranjivost, ali je ne pretvara u sredstvo isključivanja. Time se odnos emocija i moći razmatra kao pitanje normativnih pretpostavki demokratskoga političkog života.

Ivan Korolev
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorand)

Simbolička vlast i konstituiranje društvenog poretka kod Pierrea Bourdieua

Rad polazi od pitanja na koji način društvo konstituira samo sebe putem predodžbi o društvenom svijetu i njegovu poretku. U središtu analize nalaze se dvije ideje Pierrea Bourdieua: simbolička vlast kao sposobnost određivanja legitimnog viđenja društvenog svijeta i predstavljanje kao mehanizam oblikovanja kolektivnog subjekta. Posebna se pozornost posvećuje tome kako klasifikacija i imenovanje društvenih skupina ne služe samo njihovu opisivanju, nego sudjeluju i u njihovu oblikovanju. Na toj se osnovi razmatra mogućnost obrnutog procesa: ne oblikuje samo društvena struktura predodžbe aktera o društvenom poretku, nego i same te predodžbe sudjeluju u stvaranju i reprodukciji društvenih odnosa i institucija.

Dr. sc. Damjan Kovač
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Čemu filozofija kada strojevi misle? Kierkegaard, Nietzsche i preobrazbena moć znanja

Razvoj umjetne inteligencije radikalizira staro filozofsko pitanje o moći ljudskoga uma. Ako strojevi mogu brže obrađivati podatke, pouzdanije povezivati informacije i sve uspješnije obavljati zadatke koje smo vezivali uz mišljenje, tada se otvara pitanje u čemu se sastoji specifična vrijednost filozofije. Polazi se od teze da njezina svrha nije prvenstveno u akumuliranju znanja, nego u njegovoj preobrazbenoj snazi. U osloncu na Kierkegaarda i Nietzschea razmotrit će se znanje koje zahvaća egzistenciju, mijenja odnos pojedinca prema sebi i zahtijeva osobno prisvajanje, odluku i samoprevladavanje. Umjetna inteligencija time ne ukida potrebu za filozofijom, nego zaoštrava razliku između *znati* i *postati*. Ondje gdje stroj može nadmašiti čovjeka u obradi informacija, ostaje otvoreno pitanje može li znanje nekoga doista preobraziti.

Filip Krajina, mag. educ. philol. croat. et mag. educ. phil.
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorand)

Žrtveni mehanizam kao izvor društvene moći: prilog političkom čitanju antropologije Renéa Girarda

Rad polazi od pretpostavke da se Girardova teorija mimetičke želje i žrtvenoga mehanizma može interpretirati ne samo kao antropologija nasilja i religije nego i kao teorija nastanka društvene i političke moći. Polazi se od teze da moć ne proizlazi primarno iz sile, institucija ili prava, nego iz sposobnosti zajednice da uspostavi konsenzus oko zajedničke žrtve. Žrtveni mehanizam stoga nije samo mehanizam nasilja nego i proces proizvodnje autoriteta, simboličke moći i društvenoga poretka. U radu će se analizirati na koji način kolektivno nasilje proizvodi društvenu koheziju, legitimitet i stabilnost zajednice te kako upravo iz toga procesa nastaju političke institucije. Cilj rada jest pokazati da Girardova antropologija predstavlja važan doprinos suvremenim filozofskim raspravama o odnosu nasilja, moći i društvenoga poretka.

Prof. dr. sc. Tomislav Krznar
Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Promišljanje koncepta moći u filozofiji odgoja. Tri primjera

Budući da je pojam moći, kako je najavljeno u obrazloženju naslova teme skupa, jedna od najznačajnijih tema novovjekovne filozofije, primjereno je postaviti pitanje kako se taj problem pojavljuje u okrilju filozofije odgoja. Ovo izlaganje ima tri dijela: (1) u kontekstu filozofije odgoja naznačiti misaone odnose između koncepata moći, vlasti, autoriteta i dominacije. Nadalje, (2) uputiti na sadržaje promišljanja ovih tema trojice značajnih filozofa odgoja: Pavla Vuk-Pavlovića (1894. – 1976.), Josipa Marinkovića (1926. – 2011.) i Milana Polića (1946. – 2015.), koji su ostavili značajne i obvezujuće rezultate promišljajući gore navedene sadržaje. U posljednjem (3) dijelu izlaganja nastojat ćemo se usmjeriti na promišljanje odnosa odgoja i suosjećanja, posebno u okrilju filozofije odgoja.

Kristina Lovrenović, univ. mag. educ. soc. et univ. mag. educ. phil.
Pravni fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Moć pobune protiv pobune moći

Može li pobuna protiv dominacije izbjeći stvaranje novih odnosa moći kojima se prvotno protivila? Polazeći od Camusjeva razumijevanja pobune kao čina kojim čovjek ne odbacuje samo nepravdu nego istodobno potvrđuje vlastito i tuđe dostojanstvo, otvara se pitanje granica takvog otpora. Pobuna se tako ne iscrpljuje u suprotstavljanju postojećoj nepravdi, nego podrazumijeva i određenu odgovornost prema vrijednostima u čije se ime pokreće. Međutim, što se događa kada težnja za oslobođenjem i pravednijim društvom počne opravdavati ograničavanje slobode drugih, nasilje ili nametanje vlastitih ciljeva? Ta je napetost posebno zanimljiva u kontekstu suvremenih društvenih prosvjeda i različitih oblika kolektivnog otpora, u kojima se postojeći odnosi moći nastoje osporiti i promijeniti. Pritom se postavlja pitanje može li pobuna ostati vjerna svojim izvornim vrijednostima ili se, u nastojanju da promijeni postojeći poredak, može pretvoriti u novi oblik dominacije.

Spomenka Martić, prof. fil.
Sveučilište u Zadru, Hrvatska (doktorandica)

Derrida i Levinas – aspekt ontologije kao discipline moći

Odnos filozofije i moći ilustrativno je moguće prikazati putem istraživanja prijelomne točke Derridine kritike Levinasa u spisu *Nasilje i metafizika*. Derrida će problematizirati Levinasovu dijastazu ontologije i metafizike vodeći se dekonstrukcijom jezičnih izraza kod Levinasa. Prema Derridi, Levinas u postupku argumentiranja protiv ontološkog totalizirajućeg karaktera principijelno ne uspijeva izbjeći uporabu ontološkog jezičnog aparata. Ukazivanjem na dvoznačnost pojmovnosti općenito, njihov dijalog donosi *novum* u Levinasovu pomicanju horizonta fenomenoloških studija prema metafilozofskim analizama te dalje, prema samim granicama intencionalnosti i tjelesnosti.

Luka Matić, mag. educ. phil. et mag. paed.
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorand)

»Od blokova šezdesetih pun gas«: izgradnja demokratske političke moći u mezo-prostoru

Studentski pokret u Srbiji (2024. – 2026.) izgradio je najmasovniju i najpotentniju demokratsku političku organizaciju u postsocijalističkoj Europi. Kontinuiranim terenskim aktivnostima SUSS-a (student u svakom selu) i SUSB-a (student u svakom bloku) gradio je mrežu kontakata i podržavatelja te puteve obavještavanja i informiranja neovisne o medijima pod korporativnom i/ili političkom kontrolom. Time je ujedno poticao samoorganizaciju građanstva, odnosno izgradnju komplementarnog građanskog pokreta čija su organizacijska i funkcionalna jezgra lokalni *zborovi*.
Polazeći od Supekova i Lefebvreova razumijevanja naselja kao prostora posredovanja odnosa između čovjeka i društva te Gramscijeve strategije »pozicijskog rata«, u izlaganju ću postaviti pitanje može li takav demokratski pokret odozdo, organiziran po *mjestu prebivališta*, dovesti u pitanje etablirani režim.

Hristina Mitić, mast. dram.
Fakultet dramskih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Srbija (doktorandica)

Od simulacije do hiperrealnosti: konstrukcija stvarnosti u opusu Nathana Fieldera

Ovaj rad istražuje televizijski i filmski opus kanadskog autora Nathana Fieldera (*Nathan for You*, *The Rehearsal*, *You Can See Everything*) kroz teorijski okvir Jeana Baudrillarda, s posebnim fokusom na koncepte simulacije, simulakruma i hiperrealnosti. Fielderov specifičan pristup komediji nadilazi tradicionalne žanrovske okvire dokumentarne i *reality* televizije, pretvarajući medijski prostor u polje eksperimentiranja s granicama između autentičnog iskustva i njegove inscenacije. Fielderovi redateljski postupci otvaraju pitanje u kojoj je mjeri moguće razdvojiti stvarne događaje od njihovih umjetničkih interpretacija. Rad analizira kako Fielder, kroz apsurdne poslovne strategije, rekonstrukcije stvarnih životnih situacija i destabilizaciju dokumentarne forme, preispituje odnos između stvarnosti i njezinih medijskih reprezentacija.

Doc. dr. sc. Damir Mladić
Predrag Milanko, univ. mag. rel. int.
Libertas Međunarodno sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Poimanje moći u zapadnim i kineskim realističkim pristupima međunarodnim odnosima

Ovaj rad uspoređuje poimanje moći u zapadnom i kineskom realizmu u međunarodnim odnosima. Analiza zapadnog realizma obuhvaća pristupe Tukidida, Machiavellija, Hobbesa, Morgenthaua, Waltza i Mearsheimera. U njima se moć ponajprije povezuje s materijalnim resursima, prisilom i anarhijskom strukturom međunarodnog sustava, u kojem države nastoje povećati relativnu moć. Kinesko poimanje moći razmatra se kroz koncepte *Tianxia* i *Tianming*, konfucijansku tradiciju, učenja Sun Tzua i moralni realizam Yan Xuetonga. Ono veći naglasak stavlja na moralnu legitimnost, relacijski položaj i dugoročno oblikovanje poretka te ističe harmoniju, hijerarhiju i izbjegavanje sukoba. Komparativnom analizom sukoba, strategije, legitimnosti i vremenskog horizonta rad pokazuje da razlike između tih pristupa proizlaze iz dublje različitih shvaćanja odnosa moći u svijetu.

Dunja Pantić, mag. comm.
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Antropocentrizam kao odnos moći: od instinkta do ideje ljudske superiornosti

Ljudi i životinje dijele evolucijski oblikovanu instinktivnu osnovu povezanu s preživljavanjem i komunikacijom, ali su razvili različite adaptivne mehanizme. Razvojem simboličkog mišljenja čovjek je stvarao jezik, kulturu i uvjerenja koja su mu omogućila prenošenje značenja te tumačenje vlastitog položaja u svijetu. Potencijalni kognitivni mehanizam ideje ljudske superiornosti može se prepoznati u simboličkom nadilaženju vlastite inferiornosti i stvaranju uvjerenja o ljudskoj posebnosti. Paradoks nastaje jer kognitivne, emocionalne i komunikacijske kapacitete koje čovjek smatra obilježjima ljudske posebnosti nalazimo i kod životinja koje smatramo inferiornima. Antropocentrizam se stoga promatra kao odnos moći u kojem čovjek, suočen s tom sličnošću, vlastite razlike hijerarhijski uzdiže i njima opravdava uvjerenje o svojoj superiornosti.

Dr. sc. Ivan Perkov
Zagreb, Hrvatska

Živjeti *1984*: Orwellovo poimanje moći i suvremeno društvo

Orwellova *1984* jedna je od najsnažnijih književnih analiza moći u modernom društvu. Moć se u romanu ne ostvaruje samo kroz represiju i fizičku prisilu, nego prodire u jezik, pamćenje, informacije i, u konačnici, u samu mogućnost razlikovanja istine od laži. Izlaganje polazi od Orwellova poimanja moći kao nastojanja da se ne nadzire samo ono što pojedinac čini, nego i način na koji misli, pamti i razumije stvarnost. Posebna se pozornost posvećuje nadzoru, novogovoru, mijenjanju prošlosti i proizvodnji istine te njihovim odjecima u suvremenom društvu obilježenom digitalnim nadzorom, informacijskim manipulacijama i sve izraženijom borbom oko značenja i činjenica. *1984* se pritom ne čita samo kao distopija ni kao upozorenje na totalitarizam, nego kao trajno aktualna anatomija moći koja pokazuje da njezin najdublji učinak nastupa onda kada više ne određuje samo naše ponašanje, nego i granice onoga što smo spremni prihvatiti kao stvarnost.

Doc. art. Ivan Planinić
Akademija dramskih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

KRAFT & ART

Polazeći od ovogodišnje teme 67. godišnjeg simpozija Hrvatskog filozofskog društva, koja propituje odnos uma i moći, rad »KRAFT&ART« usmjerava pitanje moći prema području umjetničkog oblikovanja i pita što znači moć umjetničkog oblikovanja u kazalištu. Kazališnu umjetninu rad zato promatra kao zaseban izvedbeni svijet. Iz te se početne pretpostavke razvija pojam kazališne svjetotvornosti. U tu se svrhu predlaže model izvedbenog svijeta sastavljen od triju međusobno povezanih osi svjetotvornosti: modeliranja, prisutnosti i označavanja. Tri se osi zatim promatraju kroz četiri dimenzije: ontološku, epistemološku, etičku i estetičku. Na toj se razini otvara središnje pitanje rada: može li se moć umjetničkog oblikovanja dovesti u analogijski odnos s Kantovim shvaćanjem moći suđenja i slobodne igre mašte i razuma, a da se pritom ne izgubi specifičnost kazališne umjetnine?

Doc. dr. sc. Hrvoje Potlimbrzović
Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Moć apercepcije i njezine granice u doktorskom radu Stjepana Matičevića

U doktorskom radu *Zur Grundlegung der Logik* otisnutom 1909. Stjepan Matičević nastoji odrediti odnos logike i psihologije te zasnovati logiku kao znanost koja, premda neovisna o psihologiji u pogledu svojih načela, ne isključuje nužno psihologijsko istraživanje mišljenja. Odbacujući psihologizam, ali i koncepciju čiste logike, zagovara razlikovanje psihičkih procesa i objektivne valjanosti logičkih zakonitosti. U tom kontekstu kritizira shvaćanje apercepcije kao samostalne psihičke moći (*Apperzeptionskraft*) koja konstituira logičke istine i određuje odnos mišljenja prema bitku. U izlaganju ću pokazati da Matičević ne odbacuje psihičke moći u potpunosti, nego problematizira njihovu objašnjavalačku i konstitutivnu ulogu, osobito kada ostaju nerazjašnjeni priroda njihova djelovanja i odnos prema volji. Time se granice psihičkih moći pokazuju ključnima za njegovo razgraničenje logike i psihologije.

Prof. dr. sc. Stjepan Radić
Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Đakovo, Hrvatska

Korijeni političke podjele moći u biblijsko-eshatološkom kontekstu

Jedna je od temeljnih stečevina suvremenog demokratskog društva podjela moći u njezinom egzekutivnom, legislativnom i judikativnom aspektu. Na razini zapadnih društava ta je ideja intenzivnije razvijana od vremena prosvjetiteljstva i moderne, kada se ujedno događalo i odvajanje 'trona' od 'oltara', države od religije. Pod pojmom *religija* u ovom se kontekstu redovito pomišlja na monoteističku religiju. Njoj se pripisuje problematika koncentriranja moći u jednom entitetu. Međutim, ako se dublje promotri specifikum židovske, starozavjetne monoteističke religije, dolazi se do frapantnih uvida kako je ona pretpostavljala podijeljenu moć na kralja i Jahvu. U izlaganju će se propitivati upravo ovo jedinstveno iznašašće starozavjetne vjere s obzirom na podjelu moći, pri čemu se kralja redovito moglo pozvati od strane proroka ako je uzurpirao moć, što je jedinstven slučaj u arhaičnom svijetu.

Paulo Rašica, mag. educ. phil. et mag. educ. philol. graec.
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorand)

Moć i razum: Spinozin pojam čovječje slobode

Moć djelovanja neke stvari po Spinozi nije drugo nego njezina djelatna bît. Zbiljski opstojati znači moći proizvoditi učinak, bilo samostalno bilo zajedno s drugim uzrocima. Moći opstojati iz nužnosti vlastite naravi i od sama sebe biti određen na djelovanje jest pak Spinozina definicija slobode. Po toj se definiciji, međutim, čini da je uistinu slobodan jedino Bog, kao sebeuzrokujuća supstancija i prvi uzrok svih stvari, odnosno kao beskonačna moć djelovanja. U sklopu takvog razumijevanja supstancijaliteta kao moći sebeuzrokovanja sve su konačne stvari, uključujući čovjeka, svedene na stanja supstancije. Time postaje upitnom sama mogućnost čovječje slobode, premda je ona izričito postavljena kao konačna svrha cijele *Etike.* Spinozin odgovor na to pitanje može se pronaći u njegovu shvaćanju razuma, što je naznačeno i samim naslovom 5. knjige *Etike*: »O moći razuma ili o čovječjoj slobodi«.

Izv. prof. dr. sc. Darija Rupčić Kelam, univ. spec. art. ther.
Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Ples kao heterotopija: utjelovljeno slušanje, tišina i mogućnosti iscjeljenja

Ples se u ovom radu promatra kao heterotopijski i fenomenološki prostor u kojem se trauma reartikulira kroz utjelovljenu praksu. Oslanjajući se na Foucaultov koncept heterotopije i Merleau-Pontyjevo razumijevanje tjelesnosti i tišine, ples se razmatra kao prostor otpora hegemonijskim narativima koji traumu fiksiraju kroz diskurse srama i krivnje. Kinestetička empatija, utemeljena u fenomenološkoj tradiciji Lippsa i Edith Stein, omogućuje utjelovljeno slušanje i relacijsko razumijevanje iskustva koje izmiče jezičnoj artikulaciji. U dijalogu s filozofijama Levinasa, Nancyja i Heideggera, prostor između postaje mjesto susreta, skrbi i ponovne izgradnje jastva. Ples tako otvara mogućnost transformacije traume ne kao njezina konačnog razrješenja, već kao procesa postajanja, relacijske otvorenosti i utjelovljenog otpora strukturama moći.

Ivan Smiljanić, mag. phil. et mag. hist.
Državni arhiv u Zagrebu, Hrvatska (doktorand)

Moć kao samobivanje u mišljenju Friedricha Nietzschea

Moć se u Nietzscheovu mišljenju može razumjeti jedino iz nje same, dakle bez pretpostavke subjekta, supstancije ili drugog metafizičkog nositelja određenja. Volja za moć, pritom, nije puka težnja za stjecanjem moći, nego htijenje moći same koja se iz sebe uobličuje, nadilazi i vječno samu sebe proizvodi. U središtu je, dakle, odnos volje za moć prema nevinom bivanju (*Unschuld des Werdens*), samobivanju (*Selbstwerden*) i temeljnom spinozističkom pojmu *causa sui* koji daje potenciju cjelokupnoj filozofiji klasičnoga njemačkog idealizma i nastojanju za uspostavom filozofije kao apsolutne znanosti. Samoprevladavanje (*Selbstüberwindung*), vječno ponovno vraćanje jednakoga i nadčovjek određuju mogućnost onoga živoga koje vlastitu moć ne potvrđuje pukim održanjem, nego nadilaženjem čak i vlastitoga ozbiljenja. Moć se tako pokazuje kao samobivanje koje svoju mjeru, uzrok, svrhu i razlog nema izvan same sebe, čime se ujedno otvara pitanje može li se Nietzscheovo mišljenje razumjeti kao mišljenje s onu stranu filozofije kao metafizike.

Dr. sc. Slobodan Stamatović
Split, Hrvatska

Moć i nemoć filozofije – pogled u antiku

Koja moć pripada filozofiji i pred čime je ona nemoćna? Odakle filozofiji moć koja joj je svojstvena i što je to što joj je može oduzeti? Takva pitanja zadiru u samu bît filozofije: nigdje njezina priroda ne dolazi toliko do izražaja kao u povijesnom iskustvu njezine moći i nemoći.
U izlaganju se usredotočujemo prvenstveno na antičko iskustvo moći i nemoći filozofije, osvrćući se napose na strukturalnu sličnost između sudbina Sokrata i Isusa kao paradigmatskih likova za razumijevanje ove dinamike. Naime, smatramo da s njima na poseban način izlazi na vidjelo čovjekotvorna i povijesnotvorna moć filozofije, no skrećemo pažnju da se to ne može razumjeti ako se ne oslobodimo projiciranja modernog pojma filozofije u antiku. Posebno ukazujemo na strukturalnu podudarnost između općepovijesnih i filozofskih razdoblja antike, ističući potrebu za jednom filozofijom povijesti koja bi nam omogućila bolje razumijevanje odnosa između filozofije, religije i politike.

Luka Šiško, univ. mag. phil. et univ. mag. litt. comp.
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorand)

Moć filozofije u Platonovu *Sedmom pismu*

U glasovitom *Sedmom pismu* Platon prepričava i objašnjava svoju (ne) slavnu političku epizodu u Sirakuzi, koja ga je skoro stajala slobode i života. Okvirne crte ovih događaja naširoko su poznate, ali nerijetko izostaje podrobna filozofijska analiza teksta, koji se često razmatra tek kao biografski kuriozitet.
Ovo će se izlaganje posvetiti filozofskom sadržaju *Sedmog pisma* i analizirati ga u kontekstu šireg Platonova nauka o naravi moći i filozofije. Kao rezultat analize pokazat će se Platonovi odgovori na pitanja poput »Ima li filozofija sebi inherentnu moć i koji su uvjeti njezine djelotvornosti?« i »Kako razlikovati stvarnu od prividne moći filozofije u društvu?«. Naposljetku će se posebnu pozornost pridati definiciji filozofa kao 'ljubavnika mudrosti' te otvoriti pitanje »Krije li se u toj definiciji ključ za obnovu moći filozofije u suvremenom društvu?«.

Doc. dr. sc. Alen Tafra
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska

Big Tech Platon ili *Palantir* kao filozofski sustav: štrausijanci nove generacije

Utjecaj Lea Straussa na američku desnicu i neokonzervativce bio je notoran i prije napada na Irak 2003. godine. Pojačani interes za Straussa dodatno je razotkrio proturječja njegove filozofije politike, a spekulacije o pravoj naravi višeslojne poruke nisu razjasnile praktični smisao njegova zagovora Platonove 'plemenite laži'. Stoga su ograničenog dometa i pokušaji obrane filozofa optuživanjem generacija sljedbenika zbog iskrivljavanja mistične izvorne misli. No, tema ostaje izvrsnom podlogom za promišljanje posredovanja filozofskog utjecaja na povijesnu stvarnost. Pritom ovo izlaganje ne istražuje samo specifičnost djelovanja nove generacije štrausijanaca kao kombinacije poslovnih ljudi i menadžera izražene filozofske vokacije (Thiel, Karp). Naime, s obzirom na njihovu iznimnu ulogu u oblikovanju ključne tehnologije našeg vremena i simbiozu sa zapadnim vojno-političkim strukturama, pitanje o odnosu uma i moći postavlja se ujedno kao pitanje o svrsi i opstanku filozofije u svijetu neprekidne akceleracije, digitalnog nadzora i epohalnog geopolitičkog sukoba.

Izv. prof. dr. sc. Marko Tokić
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Moć duše i moć tijela: prvotni pojam njihova jedinstva u prepisci Elizabete i Descartesa

U pismima Elizabeti Descartes razlikuje tri prvotna pojma: pojam duše, pojam tijela i pojam njihova jedinstva. Duša se spoznaje iz pojma mišljenja, tijelo iz pojma protežnosti, dok se njihovo jedinstvo ne može izvesti ni iz jednoga od njih. O prvotnom pojmu jedinstva ovise pojam moći duše da pokreće tijelo i pojam moći tijela da djeluje na dušu izazivajući osjete i strasti. U izlaganju ću razmotriti mjesto toga trećeg pojma u Descartesovoj filozofiji. Metafizika utvrđuje realnu razliku duše i tijela, a prirodna filozofija opisuje tjelesna kretanja, ali voljni pokreti, osjeti, bol i strasti mogu se razumjeti samo iz njihova jedinstva. Prvotni pojam jedinstva stoga nije naknadno objašnjenje veze između dviju supstancija, nego zasebno polazište za spoznaju ljudske prirode. Njime se ne dokida razlika duše i tijela niti uvodi treća supstancija.

Dr. sc. Marinko Tomić
Osnovna škola dr. Mate Demarina, Medulin, Hrvatska

Izv. prof. dr. sc. Zoran Turza
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Doc. dr. sc. Antun Pavešković
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Mimetička žudnja i moć

Mimetička žudnja temeljni je pojam teorijske misli Renéa Girarda. U mimetičkoj teoriji nastaje u odnosu između uzora i subjekta usmjerenih prema istom objektu žudnje, čime započinje mimetičko rivalstvo obilježeno odnosima moći. Girard kritički razmatra Freudov narcizam i Nietzscheovu volju za moć kao dva suprotna moguća izlaza iz takva odnosa, ali zaključuje da nijedan ne nadilazi logiku moći jer ostaje uvjetovan mimetičkim rivalstvom. Slični se mehanizmi pojavljuju i u društvenim procesima, gdje mogu poticati progonstvene diskurse, isključivanje, političke sukobe, politizaciju religije, diskriminaciju i vršnjačko nasilje. Iako se Girard manje bavio izlaskom iz 'negativne mimeze', ostavio je otvorenu mogućnost, iako vrlo nejasnu, 'pozitivne mimeze' usmjerene prema prihvaćanju i poštivanju drugoga te odustajanju od zlouporabe moći.

Prof. dr. sc. Sonja Tomović-Šundić
Fakultet političkih nauka, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, Crna Gora

Moć i djelovanje u političkoj filozofiji Hannah Arendt

Polazeći od razlikovanja moći, nasilja i autoriteta u političkoj filozofiji Hannah Arendt, rad analizira njezino shvaćanje moći koje nastaje kroz javno političko djelovanje slobodnih i ravnopravnih pojedinaca. Za razliku od tradicionalnih teorija koje moć povezuju s dominacijom ili prisilom, Arendt moć razumije kao odnos koji postoji samo dok ljudi djeluju zajedno u zajedničkom političkom prostoru. Cilj je rada pokazati da takvo razumijevanje moći predstavlja važnu kritiku suvremenih autoritarnih i totalitarnih tendencija. U radu se također zaključuje da je razumijevanje pojma moći Hannah Arendt relevantno za suvremene rasprave o demokraciji, političkoj odgovornosti i krizi javne sfere, nudeći filozofski okvir za promišljanje mogućnosti obnove autentičnog političkog djelovanja.

Matea Tunjić, univ. mag. educ. phil. et univ. mag. educ. philol. lat.
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska (doktorandica)

Plenitudo potestatis – srednjovjekovni prijepor o vrhovnoj moći/vlasti

Izlaganje istražuje srednjovjekovni prijepor između *potestas spiritualis* i *potestas temporalis*, odnosno pripada li *plenitudo potestatis* ili *summa potestas* sakralnoj ili svjetovnoj vlasti. Istraživajući s jedne strane djela Ivana od Salisburyja, Egidija Rimskog i Tome Akvinskog i s druge strane djela Dantea Alighierija, Marsilija Padovanskog i Williama Ockhama, izlaganje će postaviti temeljna pitanja o izvoru, legitimitetu i granicama političke moći u srednjem vijeku i time pokazati korijene moderne teorije države i prava.

Matea Vadlja, mag. phil.
Gimnazija A. G. Matoša, Đakovo, Hrvatska

Moć uma i vlast nad osjetilima: vedantska koncepcija samovladanja

Izlaganje polazi od vedantskog razumijevanja moći, dovodeći ga u odnos s utjecajnim koncepcijama moderne zapadne misli koje moć ponajprije promatraju kroz odnose utjecaja, prevlasti i ostvarivanja volje u odnosu prema drugima. Vedantska perspektiva težište premješta prema unutarnjoj strukturi subjekta, razumijevajući moć kao slojevitu sposobnost djelovanja, ali i upravljanja vlastitim unutarnjim silama. Pojmovi *shakti*, *bala*, *tejas* i *tapas* upućuju na različite oblike snage i djelatne moći, dok *indriya* i *manas*, pri čemu se um pojavljuje i kao 'šesto' osjetilo, otvaraju pitanje odnosa prema osjetilima, porivima i samom umu. Oslanjajući se na *Bhagavad-gitu*, *Katha-upanisad* i učenja šestorice Gosvamija iz Vrindavana, osobito Rupe Gosvamija i Raghunathe Dase Gosvamija, izlaganje razmatra samovladanje kao oblik moći kojim se druge ljudske moći uređuju i usmjeravaju.

Lucijan Vesely, univ. mag. educ. phil. et univ. mag. educ. hist.
Državni arhiv u Sisku, Hrvatska

Moć odgoja vladara – kakvog vladara želi Faust Vrančić

Problematika vladanja i zapovijedanja prisutna je od najstarijih vremena do danas, što potvrđuje da ne postoji univerzalni model uspješnog vladanja te da ono ovisi o brojnim čimbenicima. Žanr 'ogledala za vladare' prepoznajemo i u suvremenom svijetu kroz različite priručnike za poduzetnike i voditelje organizacija. Iako su se osobine idealnog vladara tijekom stoljeća mijenjale, određena načela ostala su trajna, poput ideje pravednosti. Brojni filozofi i vladari pisali su djela namijenjena sadašnjim i budućim vladarima. Etičke i političke ideje Fausta Vrančića znatno su manje istražene od njegovih prirodoznanstvenih postignuća. U izlaganju se analiziraju etičke i političke postavke njegova djela te njihova povezanost sa sličnim autorima. Vrančić etiku i politiku promatra kao nerazdvojive discipline, a kršćanski način života smatra temeljem dobrog vladara koji želi steći naklonost naroda i Božju milost.

Dr. sc. Dafne Vidanec
Zagreb, Hrvatska

‘Heideggerov(o)’ »moći-biti« u kontekstu ere koja briše granice između ‘riječi’ i ‘slike’: uviđanja

Motivacija koja se krije iza glavnoga naslova izlaganja ima izvor u teorijskim istraživanjima koja je autorica sprovodila zadnje tri do četiri godine na temu umjetne inteligencije u dobu visokih tehnologija – u eri digitalizacije. Pošto je ‘priručna’ (Heidegger, 1988²) orijentacija obuhvatila predmete tih istraživanja s naglaskom na odaziv Heideggera u području tehničkih te društvenih, informacijskih znanosti, ovo izlaganje, pored ranije spomenutog, želi, a na osnovi samog Heideggera, propitati Heideggerov ‘epistemički dizajn’, što se manifestira ponajprije kroz Heideggerov ‘jezik’ bjelodan u raspravi o ‘tubitku pri smrti’ u 2. poglavlju II. odsječka njegova *Bitka i vremena*. Autorica želi objasniti jednu među najvećim zagonetkama teorije morala i kognitivnih znanosti u našem dobu, obuhvaćenu pitanjem: u čemu se sastoji naša, tj. opće-ljudska ‘autentičnost’ i zašto je Heideggerova onto-logika, ona koja, u suštini, dokida smisao moralnih zahtjeva?

Doc. dr. sc. Maroje Višić
Libertas međunarodno sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Pojam moći u kritičkoj teoriji Frankfurtske škole

Kritička teorija Frankfurtske škole razvila je jedan od najsustavnijih filozofijskih pristupa pojmu moći u dvadesetom stoljeću. Za razliku od klasičnih koncepcija koje moć razumijevaju kao institucionalnu silu, Horkheimer, Adorno i Marcuse analizu moći premještaju na razinu strukturnih mehanizama dominacije ugrađenih u samu racionalnost modernog društva. U *Dijalektici prosvjetiteljstva* instrumentalni um postaje oblikom dominacije nad prirodom i čovjekom, dok Marcuse u *Čovjeku jedne dimenzije* pokazuje kako konzumizam i masovni mediji neutraliziraju svaki kritički impuls integriranjem subjekta u sustav. Izlaganje će propitati tri dimenzije frankfurtskog pojma moći – epistemičku, socio-strukturnu i psihoanalitičku – te njegovu aktualnost za razumijevanje dehumanizacije moći u suvremenom digitalnom kapitalizmu.

Marko Vojnić, mag. art.
Tekstilno-tehnološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Moć filozofije u umjetnosti 20. stoljeća: od *ready-madea* do konceptualne umjetnosti

Umjetnost 20. stoljeća obilježava pomak tijekom kojega pitanje »Što je umjetnost?« ulazi u samu umjetničku praksu. Marcel Duchamp *ready-madeom* otvara problem umjetničkog statusa predmeta te usmjerava pozornost prema ideji, izboru i kontekstu. Joseph Kosuth u tekstu *Art after Philosophy* u Duchampovu postupku prepoznaje prijelom nakon kojega umjetnost sve izrazitije propituje vlastiti pojam. Ideja, jezik i definicija u konceptualnoj umjetnosti postaju sredstva takvog istraživanja. Arthur C. Danto u iskustvu avangarde prepoznaje filozofsko brisanje naslijeđenih granica i otvaranje problema definiranja umjetnosti. Od Duchampova *ready-madea* do Kosuthova konceptualizma filozofija stječe posebnu moć unutar umjetnosti. Pitanje o biti umjetnosti postaje sredstvom njezina djelovanja i načinom proširivanja granica umjetnički mogućega.

Doc. dr. sc. Dario Vuger
Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Od spektakla do atmosfere: preobrazba moći u vizualnoj kulturi

Naslovljeni rad polazi od određenja spektakla – prema Guy Debordu – kao društvenog odnosa posredovanog slikama te propituje preobrazbu moći u suvremenoj vizualnoj i pop-kulturi, a kroz prizmu njihove tehnološke transformacije. Ako je spektakl moć koja se ostvaruje kroz proizvodnju i organizaciju onoga što društvo vidi, danas se ona sve više ostvaruje kroz stvaranje samih uvjeta percepcije i iskustva. Oslanjajući se tako na koncept atmosfere Paula Roqueta, američkog teoretičara i povjesničara medija, rad razmatra pomak od spektakla kao reprezentacijskog i društvenog fenomena prema tehnološki proizvedenim ambijentima koji oblikuju pažnju, afekte i ponašanje. Time se pitanje moći premješta od onoga što nam se prikazuje prema onome unutar čega gledamo, osjećamo i djelujemo. Poseban primjer ove spektakularne transformacije moći iz upravljanja vidom ka upravljanju afektima ogleda se u razvoju moderne japanske kulture kao vodeće 'meke sile' suvremenog doba.

Prof. dr. sc. Divna Vuksanović
Fakultet dramskih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Srbija

Neznanje je moć: AI makijavelizam i infrastruktura ne-subjektivnosti

Rad istražuje radikalnu inverziju baconovske maksime: u eri umjetne inteligencije moć više nije nužno zasnovana na znanju, već na sposobnosti djelovanja bez istinskog razumijevanja. Algoritamska racionalnost proizvodi rezultate kroz logiku korelacija i optimizacije, bez svijesti i ljudskog subjektiviteta, čime se prekida tradicionalna veza između znanja, istine i odgovornog rada.
Kroz perspektivu teorije usklađivanja (*alignment problem*), rad analizira raskorak između ljudske namjere i ishoda algoritamskog djelovanja, uvodeći pojam AI makijavelizma kao oblika instrumentalne racionalnosti koja može proizvesti strategije obmane ili prikrivanja bez namjere, interesa ili moralnog čimbenika. Delegiranjem rasuđivanja takvim sustavima nastaje nova infrastruktura ne-subjektivnosti, odnosno poredak u kojemu moć funkcionira bez subjekta koji zna, želi i odgovara, dok se istovremeno predstavlja kao neutralna i objektivna. Filozofski zadatak stoga nije samo razumijevanje novih tehnologija, već i preispitivanje promijenjenog odnosa između znanja, moći i autonomije u uvjetima algoritamske dominacije.

Prof. dr. sc. Ivana Zagorac
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Suosjećanje i moć

Suosjećanje se uobičajeno razumije kao pozitivna pojava koja donosi dodatnu kvalitetu u ljudske odnose. Na tome tragu prisutan je optimizam da će više suosjećanja u javnom životu blagotvorno djelovati na ublažavanje niza društvenih problema, poput ravnodušnosti spram patnje drugih, nasilja i diskriminacije. Međutim, prijelaz suosjećanja iz privatne u javnu sferu nije bez izazova. U ovome radu razvija se teza da suosjećanje u javnoj sferi može ponuditi željeni moralni odgovor na tuđu patnju, no da istovremeno sudjeluje u konstituiranju odnosa moći. Pozicija moći ne znači nužno i odsustvo moralne brige, no stvara asimetrične odnose koji, pogotovo u institucionaliziranim oblicima brige, dominantnoj strani omogućuju zadržavanje kontrole nad definicijom tuđe ranjivosti, nad uvjetima pomoći i nad političkim značenjem patnje. Moć se u ovome kontekstu tako iskazuje kao mogućnost raspodjele resursa, ali i kao autoritet koji vrednuje patnju drugoga.

Izv. prof. dr. sc. Sandro Scansi
Alisa Zviagina, univ. mag. phil.
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Je li poricanje jezika zločin iz mržnje?

Ovaj članak istražuje pod kojim uvjetima poricanje samostalnog statusa nekog jezika postaje oblik diskriminacije. Oslanjajući se na teorije priznanja i simboličke moći, razlikuje legitimna lingvistička neslaganja od delegitimizacije jezičnih zajednica, institucionalne diskriminacije i zločina iz mržnje. Tri europska slučaja – hrvatsko-srpski jezični odnosi, potiskivanje ukrajinskog jezičnog identiteta te status venetskog u odnosu na standardni talijanski jezik – ilustriraju kako se jezična klasifikacija isprepliće s identitetom i političkom moći. Članak predlaže Europsko načelo protiv diskriminatornog poricanja jezičnog identiteta kao normativni okvir za zaštitu jezičnih prava bez ograničavanja akademske slobode ili kriminaliziranja legitimnih jezičnih rasprava.

ADRESAR SUDIONIKA I SUDIONICA

Elvio Baccarini
Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Sveučilišna avenija 4
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: elvio.baccarini@ffri.uniri.hr

Josip Berdica
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet
S. Radića 13
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: jberdica@pravos.hr

Ana Daria Bokan
Ulica Zinke Kunc 3e
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: anadariabokan@gmail.com

Marita Brčić Kuljiš
Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: mbrcic@ffst.hr

Tomislav Bunoza
Ulica Andrije Hebranga 3
HR–31400 Đakovo
Hrvatska
e-mail: tbunoza.phil@gmail.com

Stipe Buzar
Libertas međunarodno sveučilište
Trg J. F. Kennedyja 6b
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: sbuzar@libertas.hr

Elmana Cerić
Druga gimnazija Sarajevo
Sutjeska 1
BA–71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
e-mail: elmana.ceric@2gimnazija.edu.ba

Haris Cerić
Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
Skenderija 72
BA–71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
e-mail: haris.ceric@fpn.unsa.ba

Igor Čatić
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Islandska 2
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: igor.catic@fsb.unizg.hr

Matea Čendeš
X. gimnazija Ivan Supek
Ulica Vjekoslava Klaića 7
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: matea_cendes@yahoo.com

Matej Čolig
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: mcolig@m.ffzg.hr

Katarina Gamberger
Gimnazija Lucijana Vranjanina, Zagreb
Cvjetno naselje IV. 7 Zagreb
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: kgamberger@ffzg.hr

Karlo Gardavski
Vladimira Nazora 13
BA–71250 Kiseljak
Bosna i Hercegovina
e-mail: karlo.gardavski@gmail.com

Aleksandra Golubović
Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Sveučilišna avenija 4
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: aleksandra.golubovic@ffri.uniri.hr

Luka Janeš
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: luka.janes@ffrz.unizg.hr

Ljudevit Fran Ježić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ljfjezic@gmail.com

Hrvoje Jurić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: hjuric@m.ffzg.hr

Ivica Kelam
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: kelamivica@gmail.com

Marijana Kolednjak
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110, p. p. 169
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: marijana.kolednjak@ffrz.unizg.hr

Ivan Korolev
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ikorolev@ffzg.hr

Damjan Kovač
Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 244
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: damjan.kovac@unicath.hr

Filip Krajina
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: fkrajina74@gmail.com

Tomislav Krznar
Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Savska 77
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: tomislav.krznar@ufzg.hr

Kristina Lovrenović
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet
S. Radića 13
HR–31000 Osijek
e-mail: klovrenov@pravos.hr

Spomenka Martić
Sveučilište u Zadru
Domobranska 12
HR–22300 Knin
Hrvatska
e-mail: smartic25@unizd.hr

Luka Matić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: matic.luka@proton.me

Predrag Milanko
Libertas međunarodno sveučilište
Trg John F. Kennedy 6B
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: pmilanko@student.libertas.hr

Hristina Mitić
Fakultet dramskih umetnosti
Univerzitet umetnosti u Beogradu
Bulevar umetnosti 20
RS–11070 Novi Beograd
Srbija
e-mail: hristinamitic@icloud.com

Damir Mladić
Libertas međunarodno sveučilište
Trg John F. Kennedy 6B
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dmladic@libertas.hr

Dunja Pantić
Sveučilišta u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ulica Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: pantic.du@gmail.com

Antun Pavešković
Hrvatsko katoličko sveučilište
Palmotićeva 21
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: apavesk@gmail.com

Ivan Perkov
Mosorske stube 2
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: iperkov@fhs.unizg.hr

Ivan Planinić
Akademija dramske umjetnosti u Zagrebu
Petra i Tome Erdödyja 10
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: iplaninic@adu.hr

Hrvoje Potlimbrzović
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u

Osijeku
Filozofski fakultet
Ulica Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: hpotlimbrzovic@ffos.hr

Stjepan Radić
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR–31400 Đakovo
Hrvatska
e-mail: stjepan.radic987@gmail.com

Paulo Rašica
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Petra Grubišića 6
HR–20000 Dubrovnik
Hrvatska
e-mail: paulo.rasica1@gmail.com

Darija Rupčić Kelam
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Ulica Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: darijarupcic@gmail.com

Sandro Scansi
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: sscansi@fhs.hr

Odilon-Gbènoukpo Singbo
Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 244
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: odilon.singbo@unicath.hr

Ivan Smiljanić
Državni arhiv u Zagrebu
Opatička 29
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivan.smiljanic@daz.hr

Slobodan Stamatović
Mandalinski put 8
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: sstamat68@gmail.com

Luka Šiško
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Keleminka 2
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: lukasisko11@gmail.com

Alen Tafra
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Negrijeva 6
HR–52100 Pula

Hrvatska
e-mail: a.tafra09@gmail.com

Marko Tokić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb

Hrvatska
e-mail: mtokic@ffzg.hr

Marinko Tomić
Osnovna škola dr. Mate Demarina
Medulin
Rohreggerova 21
HR–52100 Pula
Hrvatska
e-mail: marinko1tomic@gmail.com

Sonja Tomović-Šundić
Univerzitet Crne Gore
Fakultet političkih nauka
Bul. Ivana Vujošević 32
ME–81000 Podgorica
Crna Gora
e-mail: stomovic@t-com-me

Matea Tunjić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: mtunjic@m.ffzg.hr

Zoran Turza
Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 244
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: zoran.turza@unicath.hr

Matea Vadlja
Gimnazija A. G. Matoša u Đakovu
Ul. Vijenac kardinala Alojzija
Stepinca 11
HR–31400 Đakovo
Hrvatska
e-mail: matea.vadlja@yahoo.com

Lucijan Vesely
Državni arhiv u Sisku
Frankopanska ulica 21
HR–44000 Sisak
Hrvatska
e-mail: lucijanvesely2@gmail.com

Dafne Vidanec
Ilica 418
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dafne.vidanec@gmail.com

Maroje Višić
Libertas međunarodno sveučilište Zagreb
Trg Johna F. Kennedyja 6b
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: mvisic@libertas.hr

Marko Vojnić
Sveučilište u Zagrebu
Tekstilno-tehnološki fakultet
Prilaz baruna Filipovića 28
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: marko.vojnic@ttf.unizg.hr

Dario Vuger
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera
u Osijeku
Filozofski fakultet
Ulica Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: dvuger@ffos.hr

Divna Vuksanović
Univerzitet umetnosti u Beogradu
Fakultet dramskih umetnosti
Bulevar umetnosti 20
RS–11070 Novi Beograd

Srbija
e-mail: vuksanovic.divna@gmail.com

Ivana Zagorac
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: izagorac@ffzg.unizg.hr

Alisa Zviagina
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: azviagina@fhs.hr

IZDAVAČ
Hrvatsko filozofsko društvo

ZA IZDAVAČA
Stjepan Radić

UREDNICI
Josip Berdica, Hrvoje Potlimbrzović, Kristina Lovrenović, Mira Matijević

KOREKTURA
Hrvoje Potlimbrzović, Mira Matijević

ILUSTRACIJA NA KORICAMA
Kristina Lovrenović

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA
300

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog sustava Bukinet pod brojem 991005914050509366.

ISBN 978-953-164-240-8